

Vad är moral?

Föreläsning 2

- Om moralfilosofi är ”strävan att på ett systematiskt sätt förstå moralens natur och vad den kräver av oss”,
- vad är moralfilosofins ”studieobjekt”? Dvs. vad är det moralfilosoferna filosoferar om?
- Det uppenbara svaret är naturligtvis ”moralen”: Men vad är moral för någonting?

2

- Tyvärr finns det ingen allmänt accepterad definition av ’moral’
- Vad som kännetecknar moral är i sig en filosofisk fråga
- Rachels föreslår en ”minimiuppfattning” som han anser vara ”en central kärna som varje moralteori bör acceptera, åtminstone som utgångspunkt”

3

Rachels ”minimiuppfattning”

Denna kärna består av två huvudpunkter:

- (1) moraliska omdömen måste kunna underbyggas med goda skäl, och
- (2) moraliskt tänkande förutsätter att man tar hänsyn till varje individs intressen på ett opartiskt sätt

4

- Köper ni denna ”minimiuppfattning”?
- Är den en (minimal) *normativ etisk teori* eller snarare en teori om moralens *natur*?
- Med andra ord: Låt oss säga att vi går med på minimiuppfattningen. Har vi därmed omfattat en *viss moral* (dvs. en värdering av ngt slag)? Eller bara en tes om vad en moral *är* för någonting? Detta är inte uppenbart!

5

- Kanske kan vi få svar på denna fråga genom att titta närmare på vad som *menas* med att
  - (1) underbygga moraliska omdömen med *goda skäl*, och
  - (2) ta hänsyn till varje individs intressen på ett *opartiskt* sätt
- Låt oss börja med goda skäl

6

- Anta att någon säger att man *bör* utföra en viss handling (eller att det vore *fel* att utföra den)
- Det är då alltid på sin plats att fråga *varför* man bör utföra denna handling (eller *varför* det skulle vara fel)
- Om personen ifråga inte kan ge något *skäl* för sin åsikt så kan vi avfärda åsikten som godtycklig eller grundlös

7

- Men så är det *inte* med t.ex. uttryck för personlig smak
- Om någon säger "Jag gillar kaffe" så behöver hon inte ge något *skäl* för detta. Man behöver inte *rationellt rättfärdiga* sitt gillande
- På så sätt finns det en viktig skillnad mellan moraliska åsikter och personlig smak

8

- Men varifrån kommer detta krav på att man måste kunna ge *skäl* för sina moraliska åsikter?
- Rachels menar att detta är ett *logiskt* krav som alla måste acceptera oavsett vad man har för åsikter
- Här kan det dock inte vara fråga om den vanliga, generella logiken, utan det måste vara någon speciell "moral-logik" som åsyftas

9

- Tanken är nog den att det finns en speciell logik *inbyggd* i vårt *moraliska språk*
- Kravet att man måste ge kunna ge skäl för sin moraliska åsikt är inbyggt i själva det moraliska språket
- Vi förväntar oss att man skall kunna ge *skäl* för åsikten. Och detta förväntar vi oss *enbart i kraft av att vi är kunniga språkanvändare*

10

- Anta att Britta säger "Äta kött är fel!"
- Om hon inte förstår att hon måste kunna ge skäl för sin moraliska åsikt så verkar hon inte ha förstått vad '(moraliskt) fel' betyder och vilken funktion det fyller i vårt språk
- Vi som *kunniga språkanvändare* uppfattar att vi behöver inte ta hennes åsikt på allvar. Eller?

11

- Kan detta logiska krav tvinga oss att acceptera en viss moralisk värdering eller att bry oss om moralen över huvud taget?
- Det logiska kravet säger att *om* du väljer att prata i moraliska termer (såsom "rätt", "fel", "bör", etc.) så måste du följa moralspråkets logik
- Annars kan alla kunniga språkanvändare med rätta avfärda dina åsikter som grundlösa

12

- Naturligtvis är inte alla skäl som kan ges för en viss åsikt *goda* skäl
- Men vad krävs det för att någonting skall vara ett *gott* skäl? Kan man öht ge *goda* skäl för moraliska åsikter och andra värdeomdömen?
- Vad skulle kunna vara ett gott skäl för att abort är fel eller för att det är varje människas moraliska plikt att alltid tala sanning?

13

- För Rachels verkar det vara så att goda skäl för någonting utgörs av bra *argument* för det
- De flesta moraliska argument består av två olika typer av premisser:

- (a) *empiriska teser*, och
- (b) *moraliska principer*

14

Exempel:

- P1: *Abort innebär att man avslutar ett liv*
(*empirisk premiss*)
- P2: *Allt liv är okränkbart*
(*moralisk princip*)
- S: *Abort är fel*
(*moralisk slutsats*)

15

Fundera!

Tänk på fallet med Lilla Theresa (spädbarnet med anencelafi). Hennes organ skulle kunna användas för att rädda andra barn som (till skillnad från Theresa) skulle kunna leva "normala" liv.

- Vore det *rätt* el. *fel* att ta Therasas organ (vilket skulle leda till hennes omedelbara död)?
- Vilka *skäl* kan du se för och emot att ta organen?
- Formulera argument

16

- Den andra delen av Rachels "minimiuppfattning": att man måste ta hänsyn till varje individs intressen på ett *opartiskt* sätt
- Grundtanken här är att *ur moralisk synvinkel* så är varje individs intressen lika viktiga som varje annan individs intressen
- Därför måste var och en erkänna att *ur moralisk synvinkel* så är andra människors intressen lika viktiga som ens egna intressen

17

- Kravet på opartiskhet är nära sammankopplat med kravet på att man måste kunna ge skäl för sina moraliska omdömen
- Om jag t.ex. uttrycker åsikten att "handling X är fel *förutom för Fritz- Anton*" så skulle ni såklart fråga *varför* detta förbud skulle gälla er men inte mig
- Dvs. ni skulle kräva att jag ger *skäl* för min åsikt

18

- Men om jag inte kan ge något annat "skäl" än att "jag är jag och ni är ni" så kan ni med rätta avfärda min åsikt som grundlös eller förvirrad
- Det blotta faktum att jag är jag kan aldrig vara ett skäl för att något som är fel för er skulle vara rätt för mig
- Att anföra detta som skäl visar att man inte förstår vad 'rätt' och 'fel' betyder

19

- Däremot finns det naturligtvis en mängd *andra skäl* för att vissa saker är rätt för en viss person med samtidigt fel för en annan person
- T.ex. kan vissa saker vara tillåtet för mig som är förbjudet för er *i kraft av att jag är er lärare*
- Men om det faktum att jag är er lärare är ett *skäl* för att andra rättigheter gäller för mig så bryter detta *inte* mot kravet på opartiskhet

20

- Opertiskheten förbjuder bara att man ger olika individers intressen olika vikt *när det inte finns något skäl för behandla dem olika*
- Det är alltså inte "partiskt" att behandla olika personer olika i så länge man har ett gott skäl för det
- Och vi kan ha olika åsikter om vilka skäl som är goda i olika sammanhang

21

- Notera att det Rachels kallar för "kravet på opartiskhet" ofta kallas för "universaliserbarhet" (se Bergström ss 27-28)
- **Universaliserbarhet:** Om jag anser att du bör handla på ett visst sätt så måste jag också gå med på att jag borde handla på samma sätt om jag befann mig i en *relevant* lik situation. Annars skulle jag göra mig skyldig till ett logiskt misstag

22

Fundera!

1. "Det är fel att ta andras saker förutom om man bor på Trastvägen 57 b i Lund"
2. "Alla som bor i ett avlångt land bör främja det egna landets intressen"
3. "Det är rätt för var och en att handla på det sätt som bäst gynnar den egna gruppens intressen"
4. "Det är rätt för var och en att handla på det sätt som bäst gynnar den egna individens intressen"

23

- Om **minimiuppfattningens** två krav *måste* de ingå i *alla* moralteorier så skulle en teori som står i strid med dessa krav skulle **inte** kunna räknas som en moralteori
- Rachels menar att vissa teorier är **oförenliga med minimiuppfattningen: till exempel den etiska egoismen**
- Men har han rätt? Det beror nog på hur minimiuppfattningen tolkas ...

24